

ADLI BELGE İNCELENMESİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ahmet ÖZTEL *

SAHTECİLİK SUÇLARINA BAKIŞ

I. GENEL OLARAK

Suç konusu olan, hukuken hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına veya kanıtlanmasına yarayan yazılar adli belgelerdir. Bu belgelerin suç konusu olarak yargılama zinciri içerisinde yer almasının özü, sahteciliktir.

Sahtecilik öncesi, bir yazının, belge niteliğini taşıması için; belgenin taşınır şeyler üzerinde yazılmış bulunması, yazıdaki irade açıklamasının belli bir kişi ve kuruma ait olması, içeriği yanında, hukuksal bir olgu ve olayı veya bir hakkı kanıtlamaya elverişli, hukuksal değere sahip olması gerekir.

II. BELGELERDE SAHTECİLİK TÜRLERİ

Genel-özel-dar-geniş anlamda, resmi belgede-özel belgede sahtecilik, fikri sahtecilik gibi sınıflandırılabilir.

A. Resmi Belgelerde Sahtecilik

Resmi belgenin aslında (TCK mad. 339/1); resmi belgenin özünde (TCK mad. 340); resmi belgenin onaylı suretinde (TCK mad. 341/1); resmi belgenin içeriğine ilişkin onaylı özetinde (TCK mad. 341/2) memurların işleyebilecekleri "*resmi belge*"de sahtecilik suçlarıdır.

Özel kişilerin, belgenin aslında sahteciliği (TCK mad. 342/1); resmi belgenin onaylı suretinde sahteciliği (TCK mad. 342/3) ayrı bir düzenlemeye tabi utulmuştur.

* Yargıtay 6.Ceza Dairesi Üyesi

TCK Mad. 349'da sayılan kambiyo senetleri (ada ve emre yazılı poliçe, emre yazılı senet (bono) emre yada nama veya hamile (taşıyana) yazılı çek); emtiayı temsil senetler (konşimento, taşıma senedi, makbuz senedi); ortaklık ve alacaklılık sağlayan belli bir tutarı temsil eden hisse senetleri, tahviller, hazine bonoları; kıymetli evrak ve mali değeri temsil eden veya çıkarının mali yükümlülüklerini içeren belgeler resmi belgeye eş kabul edilmiştir.

a. Kimlik ve benzeri Belgelerde Sahtecilik

Hüviyet cüzdanı, nüfus cüzdanı/tezkeresi, pasaport ve ruhsatname-lerde sahtecilik (TCK mad. 350)

Hüviyet cüzdanı, kişinin kimliğini veya medeni halini gösteren resmi dairelerce verilmiş fotoğraflı belgelerdir öğretmen, öğrenci memur kimlik belgesi, yabancılara verilen ikamet tezkereleri, evlenme cüzdanları gibi.

Nüfus cüzdanı/tezkeresi, nüfus kayıtlarına uygun olarak bütün bilgileri içeren nüfus müdürlüklerince verilen belgedir.

Pasaport, Türkiye'den dış ülkelere dış ülkelerden Türkiye'ye girmek için Türk ve yabancı resmi makamlarca verilen taşıyanın kimliğini, gideceği ve geçeceği ülkeleri, gösteren buna ilişkin vizeleri taşıyan belgedir.

Ruhsatname, bireylerin etkinliklerine yasayla konulmuş sınırlamaları sürekli veya geçici olarak kaldıran yönetsel izin belgeleridir -silah bulundurma, taşıma, avlanma, ticarethane veya genel yerler açma, taşıt veya diğer araçları kullanma izin belgesi-.

Bu belgelerde sahtecilik, gerçeğin taklidi suretiyle anılan belgenin düzenlenmesi, gerçek belge üzerinde silinti-kazıntı-ekleme çıkarma fotoğraf değişikliği gibi işlemler yanında, başkalarının sahte olarak hazırlanmış belgelerin bilerek kullanılması şekilde olmaktadır.

b. Özel Yarar Sağlayan Belgelerde Sahtecilik

1. Memurun veya yetkilinin sahteciliği (355)

- aa. Yoksulluk belgesi
- bb. İyi hal kağıdı-vergi levhası, iş bitirme belgesi,
- cc. İyi tanıtma tavsiye niteliğinde belgeler,
- dd. Bazı ödemelerden bağışıklığı sağlayan belgeler
- ee. Bir memuriyet veya kamu görevinden veya ödevinden kurtulmayı, bağışıklığı sağlayan belgeler

2. Bireyin (memur veya hukuken yetkili olmayanın özel yarar sağlayacak belgede sahteciliği (356)

Öge: taklit-tahrif/tağyir-bilerek kullanma biçimindedir.

c. Sağlık Raporlarında Sahtecilik (TCK mad. 354)

Özel nitelikteki raporlardır. Memur/kamu görevlisi olmayan yetkili ve görevli olmayan, hekim-eczacı, sağlık memuru veya diğer sağlık meslek mensubu tarafından düzenlenen raporlardır.

Sağlık raporu: bir kişinin bedensel-ruhsal veya akli durumunu saptayan, belirten belgedir. Özel sağlık raporunun resmi makamlara sunulmak üzere verilmiş olması gerekir.

Suç, sağlık mesleği mensubunun, resmi makamlara sunulmak üzere, sahte rapor düzenleyip vermesi veya bir kimsenin sahte raporu resmi makamlara sunarak kullanmasıdır.

B. Özel Belgede Sahtecilik

Memurun görevi nedeniyle düzenledikleri dışına kalan, resmi bir işlem nedeniyle düzenlenmiş olmayan ve doğrudan hukuken hüküm, sonuç, doğuran bir hakkın doğmasına veya kanıtlanmasına yarayan yazılardır.

Kısmen veya tamamen sahte belge düzenlemek veya gerçek belgede değişiklik yapmak suretiyle gerçekleşen belgenin kullanılması gerekir. Aldatma yeteneği yanında, zarar olasılığı yeterlidir.

Yukarıda sayılan belge ve sahtecilik türlerinde suçun maddi ögesine göre aldatma yeteneğini mutlaka hakim belirlemelidir. Bu konuda bilirkişiye başvurulmamalıdır.

Suç ve suçlularla etkin mücadele için önleyici hizmetlerin yanında, işlenmiş suçların aydınlatılabilmesi amacıyla olay yerinden itibaren bilimsel tekniklerin kullanımı ön plana çıkmıştır. Teknik birimlerden gelen sağlıklı bilgilerin mahkeme kararları üzerindeki olumlu etkileri her geçen gün artmaktadır. Olay yeri uzmanları modern teknikleri kullanarak olay yerini (her türlü belge, doküman vs.) incelediklerinde, çoğu kere suçluya/suçlulara ulaşacakları ipuçlarını bulabilmektedirler. Olay yeri incelemesinin insan hakları açısından önemi oldukça büyüktür. AİHM'de açılan bir çok dava eksik delillendirme gibi nedenlerle kaybedilmekte, buda uluslararası ortamda ülkemizin maddi ve manevi yönden zarar görmesine neden olmaktadır.

Kriminalistlik, bilimsel yöntem ve araçları kullanarak suçu aydınlatma ve suçluyu bulma tekniğidir, failin/faillerin kimliklerinin tespiti yanında bir diğer hedefte, suçla ilgili olmayanların olayla ilişkilendirilmesinin önlenmesidir.

Olay yerinde aranacak delil bir hukuki problemi çözmeye veya suç fiilini ispata yarayan ve kullanılması hukuki olarak yasaklanmamış her şey (canlı-cansız-yazılı-özlü) delildir. Konumuza giren deliller belge-vesika delilleri; yazılı nitelikte olanlar, şekil tespit eden belgeler (planlar-Krokiler-resimler) adli tabip raporları, bilirkişi raporları vs. 'dir.

Maddi delillerin konumuna ilişkin olanları parmak izinin belgeler üzerinde araştırılması yoluyla fail/faillerin araştırılmasına gidilerek ve delil toplama işi mutlaka buldukları yerden (mektup, zarf, kağıt ve belgeler) Cımbız veya pens'le alınarak sıkışmayacak ve katlanmayacak şekilde uygun kutular içine konulmalıdır.

Maddi delillerden yola çıkarak, elyazıları ve kağıtlar üzerindeki izlerin suç soruşturması açısından önemi büyüktür. Tehdit-Hakaret içeren yazı ve mektuplar, şüpheli ölüm olaylarında maktulun üzerinden çıkan ve intihar süsü verilen mektuplar, sahte evrak düzenlemesi çek-senet vs. kıymetli evraklarda yapılan tahrifatlar, Laboratuvar incelemeleriyle tespit edilebilme, yazılarında laboratuvar incelemesi sonucu tespiti yapılabilmektedir.

Herhangi bir belge düzenlenirken veya yazı yazılırken kaleme verilen basınç neticesinde kağıt altındaki diğer kağıtlar üzerinde ve yazı yazılan kağıdın arka yüzünde izler meydana gelir bu izlere fulaj izi adı verilir, bu izler genellikle kurşun kalem ve tükenmez kalemle oluşur, bu fulaj izleri ESDA adı verilen cihazla Laboratuvar incelemesinde tespit edilmektedir.

III. BELGEDE SAHTECİLİK ŞEKİLLERİ

Belgelerde, yazıda, sahtecilikten söz edebilmek için, gerçeğin tahrif-tağyir veya taklit edilmiş olması gerekir.

Tahrif-tağyir (değiştirme-başkalaştırma-bozma) suretiyle sahtecilik-çıkarma veya ekleme yöntemleriyle, taklit (sahte metin düzenlemek) suretiyle sahtecilikte, imza veya metin taklidi biçiminde yapılabilmektedir.

Buna göre sahtecilik; Bir hakkın veya hukuksal sonuç doğuran bir eylemin kanıtlanmasına özgü bir yazıda, zarar verme bilinciyle gerçeğin taklit veya tahrifidir.

Ortak öğeleri; aldatma yeteneği, ve zarar olanak ve olasılığıdır.

Sahteciliğin ilk bakışta anlaşılması başkalarını aldatabilecek biçim ve

içerikte, kamu güvenini bozacak nitelikte olmasıdır. Aldatma yeteneğinin bulunmadığı, kaba taklit veya tahrif halinde, kamu güveni sarsılmayacağından, "işlenmez sahtecilik suçu" vardır.

Belgenin doğruluğuna inanılmasında kamu yararı vardır. Bu nedendir ki sahtecilik "kamu düzenine karşı" suçlardandır. Toplumun inanma ve bireyin aldatılmama hakkı kamu güvenini oluşturur.

Belgede "kandırıcılık yeteneği" taşıyan sahtecilikte inanç sarsılacağından zarar olasılığı her zaman vardır. bireysel zarar genellikle ve kamusal zarar mutlak vardır.

Kullanılan metodlar genellikle dört çeşittir.

1. Silme-Kazıma: Asıl evrak üzerinde bulunması istenmeyen bilgilerin (yazı veya rakam) silinerek yerine amaca uygun bilgilerin yazılmasıdır.

a. Mekanik silme: Bu tür silme işlemlerinde genellikle lastik silgiler, jilet, kesici alet uçları gibi araçlar kullanılır. Bu tür tahrifatta silme ve kazıma işlemine tabi tutulan bölge parlaklığını kaybederek matlaşmaktadır.

b. Kimyasal silme: Aseton yada çamaşır suyu kullanılmaktadır. Bu tür silmede yazı-imza vs. tamamen okunmayacak durumda olup, laboratuvar incelemesiyle belge incelenmelidir.

2. Karalama (Lekeleme): Asıl olan belge üzerinde ve şahsın evrakta yer almasını istemediği yazı ve rakamların okunmayacak derecede mürekkepli kalem yada değişik yollarla karalanmasıdır ki, laboratuvar incelemesinden geçirilerek sonuca ulaşılır.

3. Sürşarj, metodu: Asıl belge üzerinde bulunan harf veya rakamların amaca uygun olarak bir başka harf ve rakama dönüştürülmesidir, laboratuvar incelemesi gerekir.

4. Ekleme metodu: Asıl belge üzerindeki bilgilere, yine duruma göre daktilo bilgisayar veya el yazısı ile amaca uygun bilgilerin eklenmesidir.

Bu tür belgelerde; asıl belgenin düzenlendiği araç, yazıları, karşılaştırılarak eklenmelerin aynı daktilo, bilgisayar ile yazılıp yazılmadığı tespitle, ekleme olup olmadığı anlaşılabilir.

Yine aynı satırda bulunan harflerin yatay ve dikey şekilde ölçümlerinin yapılarak aynı hizada olup olmadıkları veya harf aralıklarından ekleme yapıp yapılmadığı anlaşılabilir. Renk ve mürekkep ton farklılıkları, hizalama için vurulan deneme vuruşları da ekleme yapıldığının işaretleri olabilir.

IV. YAPILIŞ ŞEKLİNE GÖRE SAHTECİLİK

a. **Bütün ile yapılan (külli) sahtecilik:** Yasal olarak geçerli olan bir belgenin tamamının sahte olarak oluşturulmasıdır.

b. **Kısmi sahtecilik:** Yasal olarak geçerli bir belgenin fotoğraf, yazı gibi bölümlerinde istenilen tahrifat ve değişikliğin yapılmasıdır.

Belgede sahtecilik: Kamu güvenine karşı işlenen suçlardan olup, aldatma yeteneği (ilk bakışta sahteciliğin anlaşılması, başkalarını aldatabilecek biçim ve içerikte olmasıdır.) yanında, zarar olanak ve olasılığı da belgenin doğruluğuna inanılmasında kamu yararı olmasıdır. İnanç sarsılması zarar olasılığını doğurur.

GRAFOLOJİ VE SAHTECİLİK YÖNÜNDEN OLAY YERİ İNCELEMESİ

Olayla ilgili olan/olabilecek veya suç unsuru taşıyan belgeler, dokümanlar, notlar ve bildirimleri aramak, bulmak usulüne uygun olarak ambalajlanmalıdır.

Olay yerinde bulunan ve olayda kullanılmasından şüphe duyulan daktilo makineleri, elektronik yazı makineleri, mühür ve kaşeler, basım makineleri, benzer aletleri el konulmasını müteakip bu aletlerden mukayese için yazı, mühür ve kaşe izleri alınarak, incelenmek üzere laboratuara gönderilmesi sağlanmalıdır.

Olay yerinde bulunan veya şüpheli olan banknotların ilk incelemesini yapmak gerekir.

Şüpheli banknotları ambalajlamak ve tetkik için laboratuara gönderilmelidir.

Olay özelliğine göre fulaj izi taşıyabilecek (kağıt, defter, kitap, karton, mukavva vs. maddeleri tespit edilmeli; ambalajlanmalı; incelenmek üzere laboratuara gönderilmesi sağlanmalıdır.

Olay yerinde üzerinde tahrifat yapılan yada şüpheli, hüviyet kartı; pasaport; sürücü belgesi vs. kimlik belirtici belgeler tespit edilerek ambalajlanıp laboratuara gönderilmelidir...

BİLGİSAYARLA BAĞLANTI KURULAN SUÇLARDA

Olay yeri inceleme ekipleri, olaya ilk el koyan (polis, jandarma C. Savcılığı) bilgisayar konusunda eğitilmiş, uzman kişilerden yararlanarak delilleri elde etmeli. Eğitimsiz, uzman olmayan kişilerin görevlendirilmesi önemli delil kaybına, pahalı sonuçlara yol açabilir.

Aramalarda zanlı ya da sanıkların bilgisayar sistemine dokunmasına, teknik ekibe yardımcı olmasına izin verilmemelidir, yapacağı bir işlem, delillerin yok olmasına neden olabilir.

Konusu suç teşkil eden bilgisayar, bilgisayar cihazları olay yerinde uzman kişilere inceletilerek gerekli işlemler yapılmalıdır.

ADLİ TIP, POLİS VE JANDARMA KRİMİNAL RAPORLARINA GÖRE ADLİ YARGILAMA SÜRECİNDE BELGE İNCELEMELERİNDE KARŞILAŞILAN BAŞLICA PROBLEMLER VE ÇÖZÜM YOLLARI

1. Yargı yerlerinden gönderilen istem yazılarında açıklık ve netlik olmadığından ikinci yazışma, iade gibi nedenlerle yargılamanın geciktirildiği gözlenmektedir.

2. İncelenecek her türlü belge (makine yazısı, el yazısı tahrifatlı belge, imza vb.) için inceleme konusu belge aslı yerine fotokopi sureti ve faks çıktısının gönderildiği, bu belgeler yazı ve imza kaligrafisi, kalibresi ve karakteristik özelliklerinin orijinalindeki tam yansıtmadığından sağlıklı sonuç alınmamaktadır.

3. Yazı ve imzalar ile karşılaştırma, yapılması istenildiğinde, kişilerin bolca karşılaştırma yazı ve imzalarının temin edilerek gönderilmediği, şüpheli şahıslardan karşılaştırma yazı ve imzaların alınmasında uygulanması gereken kurallar;

a. İncelemeye konu belgedeki çelişki yazı veya imza ise, örnek alınması aynı boyut ve içerikte, yaklaşık 10-15 adet belge aslı (karbon nüsha olmamalı) ile sağlanmalı,

b. İncelenecek belge, mektup ve benzerleri gibi daha uzun metinlerden oluşuyorsa, bunların karşılaştırılabilmesi için gerekli olan örnekler, genellikle aynı tipteki kağıda, söz konusu metnin farklı sayfalarından 2 ile 5 adet yazdırılmalıdır.

c. Örnek yazılar alınırken, üzerinde örnek yazı alınacak olan kağıdın yapısı ve ebadı, yazım aracı ve kalem mürekkebi, mümkün olduğunda "incelenen belgenin" yapısı, ebadı, yazım aracı ve kalem mürekkebi ile aynı olmalı. Alınan örneğin kime ait olduğu, alınış pozisyonu, yazılıp yazan ve yazdıran tarih ve imza koymalı.

d. Şüpheliden istenilen örnekleri almadan önce araştırmacı ve inceleyici asıl belgeyi incelemeli ve göz önünde tutmalıdır.

e. Örnek alınırken şüpheli mümkün olduğunca rahat ettirilmeli, sıra

veya masaya oturtulmalı, heceleme, noktalama, büyük harf kullanımı ve benzeri hiçbir husus da uyarılmamalıdır. Diktenin hızı, kişinin yazım hızına göre değiştirilebilmelidir. Bir defa kişinin istediği hızda ikaz edilmeden yazdırıldıktan sonra, aynı metin ikinci kez ikaz edilerek daha hızlı yazdırılmalıdır.

f. Karşılaştırma örnekleri alınana kadar şüpheliye incelemeye konu belgeler asla gösterilmemelidir.

g. Yazısını ve imzasını değiştirme düşünce ve gayreti ile hareket etme ihtimali, huzurda alınan yazı ve imzalarda sık sık görülür. Bu yüzden şahsın değişik zamanlarda yazıp imzaladığı belgelerden temin edilmesi gereklidir, (dilekçe, form, beyanname, not defteri, adres defteri, mektup vb.)

4. Belgeler üzerindeki yazıların ve imzaların hangi tarihlerde yazıldığı sıkça sorulmakta olup (yazı, yaşı, tayini) günümüz teknolojisi ile bilimsel teknik ve analizlere dayalı olarak yapılamamaktadır.

5. Makine yazılarının incelenmesinde, makinelerden temin edilen karşılaştırma yazıları yeterli ve istenilen niteliklerde gönderilmemektedir.

Makine yazılarının karşılaştırılması için örnek yazıların alınmasında dikkat edilecek hususlar;

a. Makine çalışır durumdaysa öncelikle makinenin marka, model, seri numarası ve kime ait olduğu yazılır. Daha sonra inceleme konusu belge-deki benzer rakam, harf ve kelime gruplarının en az iki defa yazılması gereklidir.

b. Makinenin özellikleri kullanıma bağlı olarak değişeceğinden, ispata elverişli ve inceleme konusu metinle aşağı yukarı aynı tarihte yazılmış örneklerin elde edilmesi gereklidir.

c. İncelenen belge tuşlara yumuşak veya sert basılarak yazılma durumuna bakılarak, örneklerde, aynı parmak basıncı ile alınmalıdır.

d. Gerekirse örnek alma işlemi şerit değiştirmek suretiyle tekrarlanmalıdır.

e. Eğer yazı makinesi plastik bir şeritle tespit edilmişse, üzerinde inceleme konusu metnin baskısının bulunabileceği şekilde laboratuara teslimi gereklidir. Dokuma şeritte ise, şerit yeni kullanımlara tabi tutulmamış ve üzerinden bir defadan fazla gidilmemiş ise, baskı okunabilir.

6. Fulaj izi (kalemin kağıt üzerinde bıraktığı iz) taşıyan belgeler özenle saklanıp, üst yazıya mutlaka belirtilmelidir. Örnek yazılarda kullanılacak kalem orijinaline uygun olmalı ayrıca tükenmez kalemle de örnek alınmalı. Bu kalem yazıların kaligrafik ve karakteristik özellikleri en iyi yansıtır.

7. Bir belge üzerinde farklı incelemeler gerekli olabilir ve talep edilebilir. Örneğin bunlar; DNA, parmak izi ve yazı incelemesi olabilir. Bunlardan parmak izi ve DNA'nın zarar görme ve teşhis özelliğini yitirme durumları olabileceğinden, bu tür şahsın tespit unsurlarını taşıyan veya taşıyabilecek belgelere çok özenle davranmalı, belgelerin gönderildiği ilgili makam ve inceleme laboratuvarlarına bu durum bildirilmeli veya dikkat çekecek şekilde istem yazısında, belirtilmelidir.

8. Hiçbir suretle belgelerin, yapılacak olan incelemede zorluk çıkarılmasına neden olacak tarzda işleme tabi tutulmaması gerekir. Mümkün olduğu kadar incelemeye en elverişli şekilde laboratuvarlara intikal ettirilmesi gerekir.

Bu hususları şöyle sıralayabiliriz;

- Gereksiz açıp katlanmamalı,
- Yeni katlamalar yapılmamalı,
- Rutubete açık bulundurulmamalı,
- Kesme, iğneleme veya herhangi bir suretle zedeleme yapılmamalı,
- Herhangi bir şekilde işaret konulmamalı (kimlik teşhisi amaçları hariç),

- Eğer sürekli bakmak gerekiyorsa belge saydam bir zarf içerisine konulmalı,

- Fulaj izi taşıyan belgelerdeki bu izler zaman geçtikçe özelliğini yitireceğinden en kısa zamanda laboratuvara gönderilmeli,

9. Kaşe ve damgaların laboratuvara gönderilmesi imkanı yoksa, en az dört sayfa dolusu mühür ve kaşe izlerinin "içeriği okunacak" şekilde karşılaştırma örnekleri almalıdır.

10. İncelenecek belgeler mutlaka mühürlü paketler/zarflar/torbalar ile gönderilmeli, üzerlerine belge ile ilgili bilgiler ayrıntılı bir biçimde incelenecek belgeler içerisine konulmadan önce yazılmalıdır. İnceleme konusu belgeler mutlaka dosyasıyla beraber gönderilmelidir.

SUÇ ÖNLEYİCİ ÖNERİLER

Çağın gereği teknolojinin araç ve gereçlerini kullanarak, her türlü belgede sahtecilik yapan, ekonomiyi her geçen gün toplumun sefalet seviyesinde fakirleşmesine neden olan, hırsızlık şebekelerine karşı korumak ülke yöneticilerinin asli görevidir.

Dünyada gelişen ekonomi ve teknoloji, artan seyahatler, para yerine kullanılan kredi kartları, bilgisayar programcılığındaki yaygın kullanım

gibi sebeple sahtecilik suçlarının artması, özellikle kredi kartları ve banka işlemlerinde, pasaportlarda oturma belgelerinde, her türlü kimlik tanıtan kartlarda, her türlü resmi belgelerde yapılan sahtecilikleri önleyecek çareler uluslararası boyutlarda düşünülmeli. Özel mürekkep ve kağıtları kullanmak, kredi kartlarında taşıyanın fotoğrafı, parmak izi gibi kimlik belirleyiciler konularak kamusal güven (belgelerde) sağlanmalıdır.

İSTİNAF MAHKEMELERİ

ULUSLARARASI TOPLANTI

7-8 MART 2003

**TBMM Genel Kurulu'nda
yürütme ve yürürlük maddeleri
dışında kabul edilmiş
YASA TASARILARI**

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ YAYINLARI

ÇIKTI!..